

ÜSKÜDÂRLI SÂFÎ'NİN *TERCÜMÂN-I HAKÎKAT* VE *SAADET* GAZETELERİNDEKİ ŞİİRLERİ

Araştırma Makalesi / Research Article

Aydemir, Y., Yerdemir, F. (2021). Üsküdârlı Sâfi'nin Tercümân-ı Hakikat ve Saadet Gazetelerindeki Şiirleri. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi, 11(3), 1582-1600.
<https://doi.org/10.30783/nevsosbilen.987684>.

Geliş Tarihi: 26.08.2021
Kabul Tarihi: 10.09.2021
E-ISSN: 2149-3871

Prof. Dr. Yaşar AYDEMİR
Gazi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü
aydemir@gazi.edu.tr
ORCID No: 0000-0003-3402-1312

Öğr. Gör. Dr. Fatih YERDEMİR
Gazi Üniversitesi, Rektörlük
fatihyerdemir@gazi.edu.tr
ORCID No: 0000-0002-3147-5012

ÖZ

Üsküdârlı Sâfi, 1862 yılında Yanya'da dünyaya gelmiş, 1901 yılında Halep'te vefat etmiştir. Devrin ünlü edipleri tarafından kendisinden beğeniyle söz edilen Sâfi'nin biri yazma hâlinde, altısı matbu toplam yedi eseri vardır. Eserlerinden *Nev-bâve-i Kavâid-i Fârsî*, *Ezhâr-ı Gülistân* ve *Şive-i Lisân-ı Fârisî* adlı eserleri dışında bütün eserleri Prof. Dr. Âlim Yıldız tarafından çeviri yazı ile neşredilmiştir.

Farsça muallimliği de yapan Üsküdârlı Sâfi'nin yazma hâlinde bulunan *Dîvânçe-i Sâfi* adlı eserinde biri terkîb-bend, diğeri kaside formunda iki naat; terkîb-bend formunda Regaip Gecesi'ni anlatan 1 manzume ile 1 mersiye; 50 gazel, 16 kıt'a, bir mesnevi olmak üzere 71 müstakil şiir ile 10 müfret mevcuttur. Ölmeden iki yıl önce basılan ve divançesinden seçme şiirlerinin yer aldığı *Şi'r-i Sâfi* adlı eserinde altısı daha önce yayımlanmamış, 23'ü de *Dîvânçe-i Sâfi*'den seçilme 29 şiiri bulunmaktadır. Şairin bu eserleri dışında nazmen kaleme aldığı *Cidâl-i Sa'dî Bâ-Müddeî* ve *İslâm-ı Hazret-i Ömer Yâhud Bir Hârîka* adlı iki mesnevisi vardır.

Çalışmada bu eserlerinin dışında mevcut yayınlarda adından söz edilmeyen Sâdi'nin *Gülistân* ve *Bostan* adlı eserlerinden seçilen *Ezhâr-ı Gülistân* ve *Şive-i Lisân-ı Fârisî* isimli eserleri hakkında bilgi verilecek, Üsküdârlı Sâfi'nin yaşadığı dönemde *Tercümân-ı Hakikat* ve *Saadet* gazetelerinde neşredilen ve söz konusu yayınlarda yer almayan 4'ü *Tercümân-ı Hakikat* gazetesinde, 14'ü de *Saadet* gazetesinde çıkan şiirleri neşredilecektir.

Anahtar Kelimeler: Üsküdârlı Sâfi, Tercümân-ı Hakikat gazetesi, Saadet gazetesi, şiir.

ÜSKÜDÂRLI SÂFÎ'S POEMS IN *TERCÜMÂN-I HAKÎKAT* AND *SAADET* NEWSPAPERS

ABSTRACT

Üsküdârlı Sâfi passed away in Yanya in 1862 and passed away in Aleppo in 1901. Sâfi, who was favorably promised by the famous works of the period, has a total of six works, five of which are in writing. Written works named *Nev-bâve-i Kavâid-i Farsi*, *Ezhâr-ı Gülistân* and *Şive-i Lisân-ı Fârisî* were published with translation by Âlim Yıldız.

Üsküdârlı Sâfi, who was also a teacher in it, in his work called *Dîvânçe-i Sâfi*, which is in manuscript, one of them is terkîb-bend, the eulogy form two naats; a poem and an elegy describing the night of Regaip in the form of terkîb-bend; There are 71 stand-alone poems and 10 curriculums, including 50 ghazals, 16 quts, and one masnavi. In his work titled *Şi'r-i Sâfi*, which was published before he died and includes selected poems

from his divan, there are six new poems and 29 poems from 23 *Dîvânçe-i Sâfi*. Two masnavis of the poet, *Cidâl-i Sa'dî Bâ-Müddeî* and *İslâm-ı Hazret-i Ömer Yâhud Bir Hârîka*, which are written in verse in these works of the poet, are known.

In the publications that are not available in this product in our country, information will be given about Sâdi's work, *Şîve-i Lisân-ı Fârisî* and *Ezhâr-ı Gülistân*, working in a design called *Gülistân ve Bostan*, which was published in Üsküdarlı Sâfi's newspapers *Tercümân-ı Hakikat* and *Saadet* on the ground, and in the words of *Tercümân-ı Hakikat*. His complaints will be published, 14 of which are in the *Saadet* newspaper.

Keywords: Üsküdarlı Sâfi, *Tercümân-ı Hakikat* newspaper, *Saadet* newspaper, poetry.

GİRİŞ

Tosyalı Reşidefendizâde Mehmet Emin Nüzhet Bey'in oğlu olan Üsküdarlı Mustafa Sâfi, 1862 yılında babasının defterdar olarak görev yaptığı Yanya'da dünyaya gelmiştir. Doğumundan kısa bir süre sonra babası ailesi ile Üsküdar'a dönmüş, İhsaniye Mahallesinde ikamet etmeye başlamıştır. Sâfi, beş yaşında babasını kaybetmiş, ağabeyi Ali Cevad Bey tarafından yetiştirilmiştir. İlköğrenimini Üsküdar Fındıklı Mektebinde tamamlamış sonra Paşakapısı Rüştiyesi'ne gitmiştir. Selimiye Camii'nde ders veren Berkofcalı Abdurrahman Efendi'den dinî ilimler tahsil etmiş, Köysancaklı Abdülkadir Efendi'den Farsça, Arapça ve edebiyat dersleri almıştır. 1880'de Üsküdar Bidayet Mahkemesi kâtipliği daha sonra da Askerî Tekâüd Sandığı Tahrîrât memurluğu yapmıştır. Bu görevden ayrıldıktan sonra Zeyrek Rüştiyesinde Farsça öğretmeni olarak çalışmıştır. Bir müddet sonra Fırka-ı Askeriyye Mühimme Kâtipliği göreviyle Trablusgarp'a gönderilmiştir. Söz konusu görevdeyken Arif Paşa ile anlaşamadığı için hastalığını bahane ederek istifa etmiş, İstanbul'a dönerek münzevi bir hayat yaşamaya başlamıştır. Damat Mahmut Celaleddin Paşa'nın bir süre nedimliği ile paşanın oğlu Prens Sabahaddin'in özel hocalığını yapmıştır. Paşanın Avrupa'ya kaçmasından sonra paşa ile olan münasebeti nedeniyle 1899 yılının şubat ayında Halep'e Mektupçu Muavinliğine gönderilmiştir. Bu görevdeyken 19 Haziran 1901 Çarşamba günü vefat etmiştir. Hükümet konağı civarındaki Cebîle Kabristanı'nda medfundur (Yıldız 2013, s.7-8; Erkal 2008, s.100-102). Kaynaklarda evlenip evlenmediği ile ilgili bir bilgi yoktur. Ancak *Saadet* gazetesinde kızının ölümü üzerine taziye için bir rubai yayımlanmıştır. Buradan hareketle şairin evlendiği anlaşılmaktadır. Dönemi şairlerinden biri Üsküdarlı Sâfi'ye teselliyet-nâme için bir rubai kaleme almıştır. *Saadet* gazetesi "Kısm-ı Edebî" bölümünde bir açıklama ile bu rubai yayımlanmıştır:

"Kerîmesi "Selmâ"nuñ vuku'-ı vefâtıyla "Eyâ menâzil-i Selmâ fe-eyne Selmâke" diyüp de mükedder olan Üsküdarlı Şâfimize şu'arâ-yı 'aşrdan biri tarafından gönderilen teselliyet-nâmedür:

"Rubâ'î"

Şâfi! tü eger edîb-i bâ-inşâfi

Pendî ne-şenîde-i tü bâ in Şâfi

Der-hem şüden ez-berâ-yi duhtî bî-câst

Ânce ki tü şad bîkr-i me'ânî-i bâfi"¹

(*Saadet*, nr. 980)

Üsküdarlı Sâfi, devrin şairlerinden Namık Kemal, Muallim Naci, Süleyman Nazif ve Rıza Tevfik tarafından takdir edilmiştir. Necip Asım, okunacak kitaplar listesinde onun *Cidâl-i Sa'dî Bâ-Müddeî* ve *İslâm-ı Hazret-i Ömer Yâhud Bir Hârîka* adlı mesnevilerini de zikretmiştir (Yıldız, 2013, s. 14; Erkal 2008, s. 102-103).

Cidâl-i Sa'dî Bâ-Müddeî adlı mesnevisi İstanbul'da Ebuziya Matbaasında 1886 yılında basılmıştır. 164 beyitlik bu mesnevi Sâdi'nin *Gülistân* adlı mesnevisiyle aynı adla kaleme alınmış

¹ Sâfi! Sen insafli bir edipsen senin bu saflıkla sözün duyulmamıştır. Yüzlerce bîkr-i mana dokuyan senin bir kız için üzülmemen gerekir.

bölümün nazmen tercümesidir. Eserin başında Nâmık Kemal'in manzum, Muallim Nâci'nin mensur takrizleri vardır. Eser "fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün" vezni ile kaleme alınmıştır.

İslâm-ı Hazret-i Ömer Yâhud Bir Hârîka adlı ikinci mesnevisi, Kasbar Matbaası tarafından İstanbul'da 1891 yılında basılmıştır. Hz. Ömer'in Müslüman oluşunun anlatıldığı bu mesnevîde "İfâde" başlığı altında mensur olarak padişaha övgüde bulunmakta, eserin yazılış sebebi açıklanmakta ve muhtevası tanıtılmaktadır. Buna göre şair, eserini rüyada aldığı manevi bir işaret üzerine yazmıştır. 353 beyitlik bu mesnevi "feilâtün mefâilün feilün" kalıbıyla yazılmıştır. Mesnevîde yer alan gazel ve murabbalarda ise farklı kalıplar kullanılmıştır. Tâhirülmevlevî mesneviyi Nazm ve Eşkâl-i Nazm'da rivâyât türüne örnek göstermiştir (Yıldız, 2013, s. 9-13; Erkal 2008, s.103-104).

Ezhâr-ı Gülistân, Sadî'nin *Gülistân* ve *Bostan* isimli eserlerinden seçmeleri içeren bir müntahabattır. 1308/1891 yılında Kasbar Matbaasında basılmıştır. *Ezhâr-ı Gülistân*'da *Gülistân*'ın birinci bölümünden 2; ikinci bölümünden ikisi manzum 11; üçüncü bölümünden 5; dördüncü bölümünden 6; yedinci bölümünden 3 hikâyeye olmak üzere toplam 29 ve *Bostan*'ın 2., 4., 5., 6. ve 8. bölümlerinden birer hikâyeye yer verilmiştir. Eserde dipnotlarla Farsça hikâyeye ve şiir parçalarının kimi kelimelerinin okunuşu, anlamı ve tamlamaların özelliklerine dair Türkçe bilgiler verilmiştir.

Sâfi'nin basılı bir başka eseri, *Şîve-i Lisân-ı Fârisî* adını taşır. 1308/1891 yılında Kasbar Matbaasında basılmıştır. Sâfi bu eserinde Farsça birtakım ıstılahların ve kinâyelerin Türkçede karşılığı ile açıklanan her ıstılah ve kinayenin geçtiği örnekleri de vermiştir. İfade bölümünde ıstılah ve kinaye kitaplarının çok olduğunu ama yazma olduğu için kullanımlarının zor olduğunu dile getirerek baskı hâlinde bir eserin öğrencilerin öğrenmesini kolaylaştıracağını düşündüğü için bu kitabı hazırladığını ifade etmiştir. Bu kitapların bir seri hâlinde yayınlanmasının planlandığından bahsetmiştir. Ancak söz konusu yayın planının gerçekleştiğine dair bir kayda rastlanamamıştır. Eserde yer alan bazı Farsça kelimelerin anlamları ve özel adlarla ilgili açıklamaları dipnotlarda verilmiştir. Eser ders notları formatında görünmektedir.

Üsküdarlı Sâfi'nin *Tercümân-ı Hakikat* gazetesinde 1884-1885 yıllarında toplam altı gazeli yayımlanmıştır. Bunlardan ikisi kitap hâlinde basılan şiirlerin arasında yer alırken dördü *Tercümân-ı Hakikat* gazetesinin sayfaları arasında kalmıştır. Bu şiirlerden biri Sa'dî'nin bir gazelini tahmis, diğer üçü ise gazel formundadır. Sâfi'nin *Tercümân-ı Hakikat*'te yayımlanan ilk gazeli, dönemin bir başka şairi Hasan Şevkî'nin şiirine naziredir.

Üsküdarlı Sâfi'nin 1886-1888 yılları arasında *Saadet* gazetesinde 20 şiiri yayımlanmıştır. Bu şiirlerden altısı Prof. Dr. Âlim Yıldız tarafından yapılan neşirde yer almıştır. 14'ü *Saadet* gazetesinin sayfalarında kalmıştır.

Sâfi'nin şiir anlayışına dair sağlıklı sonuçlara ulaşmak şiirlerinin bütünü değerlendirmeyi gerektirir. Böyle bir değerlendirme yazının sınırlarını aşmaktadır. Ancak şiirlerinin bir kısmının devri gazetelerinde yayımlanmış olması hasebiyle bu sınırlı örnekler üzerinden bir genelleme yapılabilir.

Sâfi'nin her iki gazetede yayımlanan şiirleri genel olarak klasik şiirin devamı niteliğindedir. Biçim, vezin, redif, işleyiş vb. hususları bu çerçevede değerlendirmek mümkündür. Ancak konuda bir değişiklik olmamakla birlikte konunun işlenişinde ve âşık-sevgili-rakip tiplerinin rollerinde farklılaşmalar görülür. Bu değişimler çağdaş şairlerde de gördüğümüz, devrin ruhuna ve hayat anlayışına uygun bazı farklılıklardan ibarettir. Örneğin, Sâfi'nin Hasan Şevkî'nin gazeline nazire olarak yazılan *Tercümân-ı Hakikat* gazetesindeki ilk şiiri, klasik şiirin sevgili-âşık ilişkisine uygun düşmez. Bu tür söyleyişlere, 17. Yüzyıldan itibaren rastlanır. 18 ve 19. Yüzyıllarda ise daha sık görülür. Bu çizginin bir devamı olarak Sâfi'nin söz konusu şiirinde âşığına "râm edilen" sevgili, her gördüğüne "kanı kaynayan âşık" tipi görülür. Benzer bir örnek de *Saadet* gazetesinde neşredilen, 6 numara ile metnini verdiğimiz gazeldir. Burada şairin genel olarak kadın kısmına, özeld gümüş tenli sevgiliye güveninin kalmadığı hususu açıkça ifade edilmiştir. Bu durum, klasik gelenek tarafından

kabul edilebilir değildir. Bunun yanında şairin *Tercümân-ı Hakikat* gazetesinde yer alan diğer iki gazeli ile Sâfî'nin gazelini tahmisi, geleneğin genel çerçevesi içerisinde başarılı birer örnektir.

Sâfî'nin *Saadet* gazetesindeki şiirlerinin ilki medhiye formunda, ikincisi nasihat konulu, üçüncüsü Abdülhamid Han'a yazılmış kasidedir. Klasik kaside biçim ve işleyişi kadar kıta nazım biçimiyle medhiye ve gazel biçiminde nasihat konusunun işlenişi de alışılmış klasik işleyişlerdir. Gazetede yer alan diğer şiirleri de büyük ölçüde geleneğin sesinin devamı niteliğindedir.

SÂFÎ'NİN TERCÜMÂN-I HAKİKAT GAZETESİNDEKİ ŞİİRLERİ

Sâfî'nin şiirleri *Tercümân-ı Hakikat* gazetesinin "Edebiyat" köşesinde yayımlanmıştır. Bu köşede Sâfî'nin şiirleri ile ilgili bir açıklama veya değerlendirme yapılmamıştır.

Gazetede yayımlanan şiirlerin üçü gazel nazım şekli ile kaleme alınmıştır. Biri Sadî'nin *Dîvânı*'nda yer alan 600. gazelini tahmistir. Sâfî, 12 beyitlik bu gazelin beş beytini tahmis etmiştir. İki gazel sevgili ile ilgili iken bir gazel ise baharın gelişi ile dünya bahçesini temaşa etmeyi konu edinmiştir.

1.

Ġazel

Mef' û lü/ fâ' i lâ tü/ me fâ' î lü/ fâ' i lün

Virdük hezâr-zûr ile naċd-i revânumuz

Dildârı râm idinceyedek çıċdı cânumuz

Pür-cûş olur iki gözümüzde sirişk-i âl

Ġaynar o demde gördigümüz şûha ċanumuz

Biñ zaċm açarsa ċamzesi yok şekveye mecâl

Ġamdan bizüm bıċaċla açılmaz dehânumuz

Gönderdi tîr-i cevri yemîn ü yesârdan

Künc-i elemde boş ċomadı yâr yanumuz

Sâfî esîr-i 'aşkıyuz ol mâh-peykerüñ

Vardur yeri sipihre çıċarsa fiċânumuz

Üsküdârlı Şâfî

(Tercümân-ı Hakikat, nr. 1945)

2.

Tahmîs-i Ġazel-i Şeyċ Şa'dî

Mef' û lü/ fâ' i lâ tün/ mef' û lü/ fâ' i lâ tün

Gel baċma ta'n-ı ċalka kes cümleden selâmı

Meftûn-ı la'l-i yâr ol ċek sâċar-ı müdâmı

Dirlerse de disünler ey dil saña melâmî

Şâhib-nazar ne-bâşed der-bend-i nîk-nâmî
Hâşân haber ne-dâred ez-güft ü gûy-ı ‘âmî²

Bâlâsı serve vechi mihre şalup belâyı
Hüsni zemîni tutmuş evşâfi tâ semâyı
Gördüm didüm o kıddi ol rûy-ı pür-zîyâyı
Hür ez-behişt birûn n’âyed tü ez-kücâyî
Meh ber-zemîn ne-bâşed tü mâh-ı ruḥ küdâmî³

Bülbül mi görse rûyuñ söyler hezâr destân
Gül mi yüzüñden ancak çâk eylesin girîbân
Bir gönçe mi olur yâ dil-teng la’lûñ ey cân
Diğer keseş ne-bîned der-bûstân hırâmân
Ger serv-i bûstânet bîned ki mî-hırâmî⁴

Râh-ı cinâne kıлма ey h’âce âzeri sed
Nâr-ı cahîmden baḳ göñlümde ‘aşḳ müştred
Şanma iki cihânda ‘aşḳ yanar mü’ebbed
Ferdâ be-dâğ-ı dûzah nâ-puḥte’i be-sûzed
K’imrûz âteş-i ‘aşḳ ez-vey ne-bürd ḥâmî⁵

Olmaz ferâgat-ı dil kılsañ da mey-perestî
Ve’l-hâşılı belâdır Şâfi bu dâm-ı hestî
Gûş it nedir bu fennüñ üstâd-ı çîre-desti
Sa’dî çü terk-i hestî güftî zi-ḥalk rüstî
Ez-seng ḡam ne-bâşed ba’d ez-şikeste-câmî⁶

Üsküdârlı Şâfi
(Tecümân-ı Hakîkat, nr. 1973)

3.
-Gazel-
Me fâ’ î lün/ me fâ’ î lün/ me fâ’ î lün/ me fâ’ î lün

O ruḥsâra müyesser olmadı nezzâre bir yüzden
Baña göstermedi gün ḡali’-i âvâre bir yüzden

Gehî rûy-ı vefâ geh rûy-ı istiḡnâ görür senden
Güler bir yüzden ağlar ‘aşḳ-ı bîçâre bir yüzden

² Yöneticilerin halkın dedikodusuna bakmadıkları gibi nazar sahipleri iyi adla anılmasalar ne olur?

³ Huriler cennetten çıkamazlar; sen nerelisin? Ay, yeryüzünde olmaz; ay yüzlü, sen nereden çıktın?

⁴ Bahçende salındığını görenler, başkalarının bostanda salındığını görmezler.

⁵ Bugün aşk ateşinde hamlıgını gidermeyenler yarın cehennem ateşinde yansın.

⁶ Sa’dî, varlığı terk ettiği zaman halktan biri şu doğru sözü söyledi: Kadeh kırıldıktan sonra gam taşından ne çıkar!

Açup nısf-ı nikâbın nîm-vechin eyledi izhâr
Yine dil nâ'il oldı iltifât-ı yâre bir yüzden

Ruĥuñ vaşfında inşâd eyleyüp bir nev-ğazel Şâfi
Yine sûz-ı derûnın başladı izhâra bir yüzden

Üsküdârlı Şâfi
(Tecümân-ı Hakîkat, nr. 1991)

4.
-Ġazel-

Fe' i lâ tün/ fe' i lâ tün/ fe' i lâ tün/ fe' i lün

Çıkalum şöyle biraz gülşen ü şahrâ görelüm
İdelüm 'atf-ı nazâr 'âleme dünyâ görelüm

Lâleler almış ele sâğar-ı şahbâyı yine
Baçalum lâlelere bâğda şahbâ görelüm

Seyr idüp şafvet-i âyîne-i âbı anda
Kâmet-i serv-i ser-efrâzı dü-bâlâ görelüm

Ne imiş añlayalum kâ'ide-i nâz u niyâz
Ġonceyi beste-dehen bülbüli gûyâ görelüm

Şâfiyâ 'ibret alup nergis-i bînâlardan
Gülşen-i dehri açup çeşm-i temâşâ görelüm

Üsküdârlı Şâfi
(Tecümân-ı Hakîkat, nr. 2054)

SÂFÎ'NİN SAADET GAZETESİNDEKİ ŞİİRLERİ

Sâfi'nin şiirleri Saadet gazetesinin "Kısm-ı Edebî" köşesinde yayımlanmıştır. Şiirlerden önce Üsküdarlı Sâfi'yi öven bir iki açıklama yapılmış bazen de şiirleri ile ilgili olumlu değerlendirmelerde bulunulmuştur. Şairliği ile ilgili; "*Şâ'ir-i belâgat-âzmâ, nâdire-gûyân-ı şu'arâmızdan, ser-âmedân-ı şu'arâmızdan, şâ'ir-i belâgat-âzmâ, şâ'ir-i şâhîr.*" gibi ifadeler kullanılırken şiirleri ile ilgili; "*Ġıt'a-i garrâdır, kaşîde-i revândur ki el-ħağ âb-ı zerle yazılmağâ şâyândur, Ġazel-i bedî'î, Ġazel-i belîğâneleri, Ġıta'ât-ı belîğadur.*" şeklinde değerlendirmeler yapılmıştır.

Burada yayımlanan şiirlerden dördü kıt'a, biri nazire olmak üzere dokuzu gazel ve biri de kaside nazım şekliyle yazılmıştır. Kaside II. Abdülhamid için kaleme alınmıştır.

1. Ġıt'a

Evşâf-ı celîle-i hazret-i hilâfet-penâhîyi hâvî olarak Üsküdârlı Şâfi Efendi tarafından nazm olunan kıt'a-i garrâdır:

Fe' û lün / fe' û lün / fe' û lün / fe' û lün / fe' û lün

Miyân-ı selâfînde 'unvânuñ oldı
Eyâ devletüñ hâfız-ı nâm u nengi

Sehâvetde mânende'i Hâtem-i Tây
'Adâletde Bû-Bekr ü Sa'd bin Zengî

Temâsâ ki itdi ğazâlâna hıfzuñ
Neyistân-ı vahşet-nümâ-yı pelengî

Cenâh-ı hümâ-yı himâyeñ esirger
Gezend-i 'uqâb-ı belâdan külengi

Güşâd eyledüñ 'uqde-i müşkilâtı
Ferâhîye döndi zamânuñda tengî

Olur her kemîne süvâr-i neberdüñ
Ferâmerz-i rezm-âzmâ-yı peşengî

İrer kûs-ı ihsânuñuñ âsumâna
Şadâ-yı bülend-i direng-â-direngi

Mağâm eyledükçe şeh-i hayl-i encüm
Serîr-i mu'allâ-yı çarh-ı dü-rengi

Rikâbuñda olsun kevâkıb mevâkıb
Felek hâdimüñ Zühre bezmüñde çengî

Üsküdârlı Şâfi
(Saadet, nr. 317)

2.
Gazel

Me fâ' i lün/ fe' i lâ tün/ me fâ' i lün/ fe' i lün

Bakup da muntaşıl ol vaz'-ı nâ-pesendiñe gel
Nedir bu mestî-i nahvet efendi kendiñe gel

Vücûdı yok mı şanırsuñ menendiñüñ 'acebâ

Vücûd virme pek ol şahş-ı bî-menendiñe gel

Bülend ü pest-i cihân ‘arîfâne yek-sândur
Güvenme manşibuña pây-e-i bülendiñe gel

Kemâl-i cehl ile ehl-i kemâle pend olmaz
Kemâl ehlini muhtâc şanma pendiñe gel

‘İnan riyâ oluyor tavr-ı câhilân Şâfi
Vir imdi sen dağı cevânıñı semendiñe gel

Üsküdârlı Şâfi
(Saadet, nr. 462)

3.

Kaşîde

Yegâne gevher-i kân-ı ihsân, bî-îmtinân velî-ni ‘met-i cihân Efendimiz Hazretleriniñ evşâf-ı celîle-i mülûkânelerini hâvî bir kaşîde-i revândur ki el-hak âb-ı zerle yazılmağa şâyândur:

Fâ‘ i lâ tün/ fâ‘ i lâ tün/ fâ‘ i lâ tün/ fâ‘ i lün

Hall ider kâr-ı cihâmı olsa da düşvâr zer
Çok işi altun ider ‘âlemde bir miqdâr zer

Her şikesti bî-tevaqquf eyleyüp ‘ayn-ı dürüst
Her ne isterseñ kılar bir lahzada iğzâr zer

Faqr ile olsa Ebu’d-derdâ bu dâr-ı harbde
Eyler insânı mişâl-i mâlik-i dînâr zer

Nerde olsa nev-zeheb şâyeste-i tevķîr olur
Âdemüñ her yerde eyler kıdrini iksâr zer

Ehl-i şervet bir dem altun adını kılmaz nühâs
Olsa da bir ‘ayb olur her ‘aybını settâr zer

Zer degül dinse revâdur mâye-i nakd-ı hayât
Âdemi ihyâ ider gelse eger her bâr zer

Mâ hüve’l-hakkı beyândur kîseme var mı giren
Ger disem şöyle mu‘azzez böyle kıymetdâr zer

Sîm-sîmâlar virürler cevher-i cân vaşlına
‘Arz-ı rû kıldıkca bir maħbûb-ı aşfer-vâr zer

Olmasa maṭbû‘-ı ṭab‘-ı nâḳ-dân-ı rûzgâr
Kılmasa ger celb-i inzâr-ı ulu‘l-ebşâr zer

Hangi dirhem-dâr kesb eylerdi bâ-kedd-i yemîn
Hangi şâhib-i yesâr eylerdi istiḥzâr zer

Çok dökken nakd-i sirişkin ârzûsıyla velî
Her tehî-deste nümâyân eylemez didâr zer

Kendini hemvâredür hem-dirhem itdükçe fûrûḥt
Bulmasa ḳadr-girân u germi-i bâzâr zer

Lîk ol ḳadr-i girân u revnaḳ-ı bâzâr ile
‘Ahd-i şâhenşâhda oldu ḫaḳîr u ḥ‘âr zer

Hâzret-i ‘Abdü‘l-ḫamîd-i cûd-perver kim kılar
Dest-i gevher-pâşı her-dem ‘âleme îşâr zer

Luṭf ile bir kerre ḫâk-i tîreye kılsa nigâh
Ḥâki eyler ol nigâh-ı kîmyâ-âşâr zer

Saṭḥ-ı sîmîn-i simâya şalsa ‘ayn-ı iltifât
Lâ-yü‘add eyler nümâyân ḡâbit ü seyyâr zer

Ursa ḫâke tîşe-i himmet ger ol kân-ı ‘atâ
Câ-be-câ eyler ma‘âden ḫâkden izhâr zer

Âbyâr-ı dest-i cûdı eylese sîrâb-ı feyz
Ḥâşıl eyler berg ü evrâḳa bedel eşcâr zer

Gösterür gülzârda üşkûfe-i bādâm sîm
Zâhir eyler gülsitânda nergis-i bîdâr zer

Hıfzı bir ḳufl-ı muṭallemdür ki bir gencîneye
Eylese ta‘lîḳ şaḳlar anda mûr u mâr zer

Ḥâr-zâr-ı ihtifâda ḳaldı nâmı Ca‘fer’üñ
Gül gibi şaçdı cihâna ol ḳadar bisyâr zer

Şehriyârâ sensüñ ol naḳḳâd-ı naḳd-ı ma‘rifet
Kim olur vaşf-ı cemîlünde senüñ küffâr zer

Zerri zere virmedür vaşf eylemek iḫsânuñı

Eyledüm taqdîm-i zer alsam n'ola tekrâr zer

Ƙadr-i zer zer ger ŧinâsed Ƙadr-i gevher gevheri
Çok mı 'arz itse saña ger Ƨab'-ı gevher-bâr zer

Her muşanna' beyti el-ħağ bir ğazeldür penç beyt
Her beşi bir yerdedür bu nuħbetü'l-efkâr zer

Ƙimsenüñ ħarcı degül böyle Ƨaşıde gerçi kim
Ĥükm olunmaz kimde yokdur kimde yâhod var zer

Geçmez ağça kem-suħan râci' dinür aşħâbına
Redd kıl ger var ise nâ-lâyık-ı enzâr zer

Şâkiyâ vağt-ı du'âdur Ƨılma itnâb-ı ħadîş
Ĝuş Ƨıl ser-ħaddini eylemese izħâr zer

Rûz u şeb olduğça bu dâru'l-'ayâr-ı dehrde
Mâh-ı şâm-efrûz sîm u mihr-i pür-envâr zer

Ĥuħbesiyle tâ ebed olsun menâbir ser-firâz
Sikkesiyle eylesün izħâr-ı istizħâr zer

Üsküdârlı Şâfi
(Saadet, nr. 545)

4.
Gazel

Fâ' i lâ tün/ fâ' i lâ tün/ fâ' i lâ tün/ fâ' i lün

Ĝördigüm bîdâd u bîħad derd-i ihvândur bütün
Çekdigüm şey ğayret-i emşâl ü akrândur bütün

Müntehib bir defter-i 'irfânun ammâ n'eyleyem
Dest-i nâ-ehlânda evrâğum perîşândur bütün

Eyledüm sencide-i dârü'l-'ayâr-ı imtiħân
'Âkıbet bildüm kemâl-i ħalk noğşândur bütün

Düşmenüm zann itdigüm hep ħayr-ħ'âhuñdur ğöñül
Dost 'add itdiklerüñ erbâb-ı 'udvândur bütün

Deyrde zâhid her zamân inşâf dînüñ nişfidur

Soñra tekfîr itdügi kavm ehl-i îmândur bütün

‘Âşıka bir pâre de lütf eyleseñ neñ eksilür
Mâh-pârem işlerüñ cev-r-i firâvândur bütün

Şâfi-i zâruñ hemîşe eyleyen kârın tamâm
Ol nigâh-ı nîm ile ol çeşm-i fettândur bütün

(Üsküdarlı Şâfi)
(Saadet, nr. 616)

5.
Gazel

Me fâ‘ î lün/ me fâ‘ î lün/ me fâ‘ î lün/ me fâ‘ î lün

Sözünde ‘ârifüñ ‘irfân-ı mâder-zâd olur peydâ
Yüzünde ezkiyânüñ nûr-ı istimdâd olur peydâ

Tabî ‘at mevcud-ı yektâ-yı envâ‘-ı bedâyi‘dür
Kim andan dem-be-dem âşâr-ı nev îcâd olur peydâ

Teceddüdden degül bir lahza hâlî ‘arşa-i ‘âlem
Olup nâ-bûd bir bünyâd bir bünyâd olur peydâ

Taḥayyül ol kadar şûret virür kim emr-i mevhûma
Taşavvur eyleseñ şekl-i ‘adem âbâd olur peydâ

İlâhî çâre-cûyâna yine imdâd sendendür
Kimi gûş eyleseñ âvâz-ı istimdâd olur peydâ

(Üsküdarlı Şâfi)
(Saadet, nr. 625)

6.
Gazel

Fâ‘ i lâ tün/ fâ‘ i lâ tün/ fâ‘ i lâ tün/ fâ‘ i lün

Yok ‘arûs-ı dehr-i merdüm-efkene emniyyetüm
Mün‘adümdür ḥâşılı kısım-ı zene emniyyetüm

Hûn ile âlûde tıyduḡda kamîş-i Yusûfi
Kalmadı şırtımdaki pîrâhene emniyyetüm

Sû-be-sû naqd-ı revânumla tolandırdı beni
Kalmadı min-ba'd ol sîmîn-tene emniyyetüm

Öyle pek yükselmesin ben zü'l-cenâheynüm deyü
Uçsa yoğdur zâhid-i ter-dâmene emniyyetüm

Nefs-i dünüñ mekr ü âlinden teyağkuz üzreyem
Çünkü yoğ Şâfi benüm ol düşmene emniyyetüm

(Üsküdârlı Şâfi)
(Saadet, nr. 654)

7
Gazel

Fâ' i lâ tün/ fâ' i lâ tün/ fâ' i lâ tün/ fâ' i lün

Nâlemi gûş eyleyenler şûr-ı mâtem şandılar
Rûz-ı cân-sûz-ı gamı 'aşr-ı muharrem şandılar

Bağdılar kim çıkmıyor biñ sihr ü biñ efsûn ile
Sînem içre 'aşkıñı genc-i mu'talsam şandılar

Eşk-i çeşmümle dil-i dîvânenüñ cem'iyetüñ
Gördüler Behlûl ile e'tfâli hem-dem şandılar

Hak-nümâ vechüñ kitâbu'l-lâha teşbîh itdiler
Âyet-i hatt-ı 'izârın ism-i A'zam şandılar

Eylerüm Şâfi lisân-ı hâl ile çok güft ü gû
Gerçi sâkit olduğum görmekle ebkem şandılar

(Üsküdârlı Şâfi)
(Saadet, nr. 675)

8.

Şâ'ir-i belâgat-âzmâ Üsküdârlı Şâfi Beg Efendinüñ bir gazel-i bedî'i:

Gazel

Me fâ' i lün/ fe' i lâ tün/ me fâ' i lün/ fe' i lün

Göñül serâ'ir-i 'aşkı şabâya söylersiñ
Kelâm-ı hikmeti bâd-ı hevâya söylersiñ

Niyâz iderseñ a gön̄lüm tegâfûl eyler yâr
O nûr-ı seyyid uyur sen hikâye söylersin

Cevâb-ı lutfuña ben muntazırken ey bed-ḥû
Hemân görünce beni sen kinâyeye söylersin

Dimez misün o da bir âşinâsına söyler
Gider de râzuñı her âşiyâna söylersin

Ferâgat olmadığından sükûtuñ ey Şâfi
Ferâgat olsa eger bî-nihâyeye söylersin

Sa'âdet

Şâfi Beg Efendiniñ âşâr-ı güzide-i belîgânesine çokdan beri müştâk olan şahîfelerimiz gazel-i bihterînini neşr ile ne kadar iftihâr itse şâyândır.

Üsküdârlı Şâfi
(Saadet, nr. 953)

9.

Nâdire-güyân-ı şu'arâmızdan Üsküdârlı Şâfi Beg Efendiniñ bir gazel-i belîgâneleri:
(Gazel)

Mef' û lü/ me fâ' î lü/ me fâ' î lü/ fe' û lün

Ḥandân görünür sûreti giryânlar işitdüm
Gûş eylemedün âhlar efgânlar işitdüm

Destân-ı hezârân-ı bahâra kulağ aşmam
Ben gülşen-i 'âlemde ne destânlar işitdüm

Âzân-ı cihân menkıbe-i 'ahd ile tolmış
Efsâneye dönmüş yine peymânlar işitdüm

Olsun işitenlerden ırak şaklasun Allah
Ben göz göre Allâh ne bühtânlar işitdüm

Olmuş dür-i mengûş yine gûş-ı kabûle
Tuymuş süḥanum cümle süḥandânlar işitdüm

Üsküdârlı Şâfi
(Saadet, nr. 957)

10.

*Ser-âmedân-ı şu 'aramızdan Üsküdârlı Şâfi Beg Efedinüñdür:
"Şafâ'ya nazîre"*

Me fâ' i lün/ me fâ' i lün/ me fâ' i lün/ me fâ' i lün

Suḥan-verem diyor baḳuñ ne fikr-i nâ-şevâbı var
Me'âli faşl olınmıyor ğarîb bir ḥiṭâbı var

Cihânda söylenen sözüñ dinür mi toĝrı hepsine
Cedâvil-i kitâba baḳ ḥaṭâsı var şevâbı var

Suḥanda her suḥanverüñ olur mı bir ṭabî'atı
Baḳındı mürĝ-zâra 'andelîbi var ğurâbı var

Ṭarîḳ-i hezli râh-ı Hâḳ şanup şapıtdı çoĝları
Her âdemüñ egerçi kendisince bir zehâbı var

Amân bu nev-heveslere gelüñ de ey ricâl-i nazm
Biraz naşîhat eyleyüñ bunuñ size şevâbı var

Baḳılsa ḥalk-ı 'âleme ne yok ne yok zamânede
Kerîmi var baḳîli var 'afîfi bî-ḥicâbı var

Geçende Şâfi'ye Şafâ nazîre söylemiş idi
Anuñ daḥi Şafâ'ya 'âcizâne bir cevâbı var

Üsküdârlı Şâfi
(Saadet, nr. 971)

11.

Ḳıta'ât

Ma'ârif-i 'umûmiyye nâzır-ı kemâlât-ı muṭâhiri devletlü Münîf Paşa Ḥazretlerinüñ menâḳıb-ı celîle-i münîfeleriyle nezâret-i müşârü'l-ileyhin müteḥayyizân-ı me'mûreyninden 'izzetlü Râsiḥ ve 'Alî Ğalib Beg Efedilerüñ mü'eşşir-i memdûḥelerini müşt Emil olmaḳ üzere Zeyrek Mekteb-i Rüşdiyesi Fârisî mu'allimi şâ'ir-i belâgat-âzmâ Üsküdârlı Şâfi Beg Efendi tarafından nazm olunan kıta'ât-ı belîğadur:

-1-

Me fâ' î lün/ me fâ' î lün/ fe' û lün

Ne-dânem k'ender evşâfet çe güyem
Men ey pâşâ-yı dâna-yı ma'ârif

Be-beyt ender çü mazmûn-ı Münîfi
Tü ender kaşr-ı vâlâ-yı ma'ârif⁷

-2-

Me fâ' i lün/ fe' i lâ tün/ me fâ' i lün/ fe' i lün

Cenâb-ı Mîr hünerver müfettiş-i mekteb
Sühanda debdebe-i mektebi bî-nâsihdür
Degül sühanda edebde kemâl-i inşâda
'Ulûm-ı 'âliyenüñ cümlesinde râsihdür

-3-

Me fâ' i lün/ fe' i lâ tün/ me fâ' i lün/ fe' i lün

Cenâb-ı Mîr 'Alî Gâlib'e dirâyetde
Muğâbil olmağa kimdür zamânede tâlib
Ne bahş açılsa ider haşm-ı 'ânidi ilzâm
Ki her meşâfda elbet 'Ali olur Gâlib

Üsküdârlı Sâfi

(Sa'âdet)

Şâfi Beg Efendi işbu kıta'ât-ı bedi'eleri ile kıt'a-i edîb ü 'irfânı kesüp almışdur. Hazret-i Şâfi'yi tebrik iderüz.

(Saadet, nr. 995)

12.

Şâ'ir-i şâhir Üsküdârlı Şâfi Beg Efendiniñ bir gazel-i belîği:

Me fâ' î lün/ me fâ' î lün/ me fâ' î lün/ me fâ' î lün

Ne olsa dâ'imâ ey dil-şiken benden bilirsın sen
Nedür cirm-i qarâvânem İlâhî sen bilirsın sen

Didikçe dil-nüvâz ol alma âh-ı müstemendânı
Beni ey dil-sitânum kendine düşmen bilirsın sen

Ne diller sînelerdür çâk çâkuñ gel de benden şor
Civânum bir girîbân perde pîrâhen bilirsın sen

⁷ Ey bilgili âlim paşa! Ben, senin vafında ne diyeceğimi bilmiyorum. Sen beyitteki Münîfi mazmunu gibi bilginin yüce kasrındasın.

Muhabbet âteşiyile bir tutarsuñ nâr-ı Nemrûd'ı
Halîlüm gördigüñ her külhanı gülşen bilirsin sen

Karışma ey hekîm-i bî-müdânî mebhâş-ı 'aşka
Gönül hâlinden aşlâ añlamazsuñ fen bilirsin sen

Ėam-ı Sâfi'den âgâh olmasañ ma'zûrsuñ ma'zûr
Ki Ėam-gîn olmamışsuñ her derûnı şen bilirsin sen

Üsküdârlı Sâfi
(Saadet, nr. 1120)

SONUÇ

Sâfi üzerine yapılan çalışmalarda şairin evlenip evlenmediğine ve varsa ailesine dair bilgi yoktur. Kızının ölümü üzerine Divançesinde tercî-bend formundaki mersiye olduğu gibi yayımlanmış ancak buradan hareketle şairin evliliği ve kızına dair bir çıkarım yapılmamıştır. Çalışmada hem bu şiiri dikkate alınmış hem de bu şiir ve *Saadet* gazetesinde çıkan haber vesilesiyle dönemin ediplerinden biri tarafından yazılan teselli mahiyetindeki Farsça bir rubai dikkate alınarak Sâfi'nin evlendiği ve Selma adında bir kızının olduğu hususu belirginleştirilmiştir.

Döneminin edipleri ve devlet adamlarınca takdir edilen Üsküdârlı Sâfi'nin yaşadığı dönemde kimi gazetelerde birtakım şiirleri yayımlanmıştır. Bu şiirlerden bazıları şair üzerine yapılan çalışmalarla günümüz okuyucusunun ilgisine sunulmuştur. Ancak bazı şiirleri mevcut yayınlarda yer almamıştır.

Çalışmada, Üsküdârlı Sâfi'nin *Tercümân-ı Hakikat* gazetesinde üçü gazel biri de Şeyh Sâdi'nin bir gazelinin beş beytine yazdığı tahmisi ile *Saadet* gazetesinde biri kaside, biri İsmail Safa'ya nazire olmak üzere 9 gazeli, bir medhiye türünde 9 beyitlik, üçü de aynı sayıda peş peşe yer alan ve biri Farsça olan dört kıt'a olmak üzere 18 şiiri okuyucusunun istifadesine sunulmuştur. *Saadet* gazetesinde şiirleri yayımlanırken Sâfi'nin şairliği ve şiirlerini öven ifadelerin kullanıldığı görülmüştür. Yazıda, Sâfi'nin sözü edilen gazetelerdeki şiirlerinden hareketle genel bir değerlendirme yapılmıştır. Bu değerlendirmeye göre Sâfi, Divan Şiirinin 19. yüzyıldaki temsilcilerinden birisidir. Divan Şiirinin klasik form ve söyleyiş biçimlerini devam ettirmiştir. Şiirlerinde, değişen hayat anlayışına bağlı olarak âşık-sevgili ilişkilerindeki idealize edilen rollerde birtakım değişimler dikkati çeker. Şairin söz konusu ilişkileri daha reel bir düzlemde dile getirdiği söylenebilir.

Ayrıca yazıda, Sâfi'nin ilgili çalışmalarda adı anılmayan Farsça muallimlik yaptığı dönemde öğrencilere okutmak için hazırladığı Sâdi'nin *Gülistân* ve *Bostan* adlı eserlerinden yaptığı ve *Ezhâr-ı Gülistân* adını verdiği müntehabatı ile Farsça birtakım ıstıhlara ve kinâyelere Türkçe karşılık verdiği *Şîve-i Lisân-ı Fârisî* adlı eserleri de tanıtılmıştır.

KAYNAKÇA

Yıldız, A. (2013). *Üsküdârlı Safi Hayatı-Şiirleri*. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları.

Erkal, A. (2008). Üsküdârlı Sâfi ve 'Şi'r-i Sâfi İsimli Eseri. *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 36, 99-119.

İnal, M.K. (1970). *Son Asır Türk Şairleri*, Cüz IX. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

Saadet, nr. 317, 13 Kânunusani 1886/7 Rebiyülahir 1303.

Saadet, nr. 462, 17 Temmuz 1886/15 Şevval 1303.

Saadet, nr. 545, 25 Teşrinievvel 1886-26 Muharrem 1304-13 Teşrinievvel 1302.

Saadet, nr. 616, 16 Kânunisâni 1887/21 Rebiyülâhir 1304/3 Kânunisâni 1302.
Saadet, nr. 625, 26 Kânunisâni 1887/3 Cemaziyülevvel 1304/14 Kânunisâni 1302.
Saadet, nr. 654, 1 Mart 1887-6 Cemaziyülevvel 1304/17 Şubat 1302.
Saadet, nr. 675, 26 Mart 1887/1 Receb 1304/14 Mart 1303.
Saadet, nr. 953, 18 Şubat 1888/6 Cemaziyelahir 1305/ 6 Şubat 1303.
Saadet, nr. 957, 22 Şubat 1888/10 Cemaziyelahir 1305-10 Şubat 1303.
Saadet, nr. 971, 10 Mart 1888/27 Cemaziyelahir 1305 /27 Şubat 1303.
Saadet, nr. 980, 20 Mart 1888 /8 Recep 1305 /8 Mart1304.
Saadet, nr. 995, 7 Nisan1888 /7 Recep 1305 /27 Mart 1304.
Saadet, nr. 1120, 4 Eylül 1888-27 Zilhicce 1305-24 Ağustos 1304.
Sâfi, (1308). *Ezhâr-ı Gülistân*. Dersâadet: Kasbar Matbaası.
Sâfi, (1308). *Şive-i Lisân-ı Fârisî*. Dersâadet: Kasbar Matbaası.
Tercümân-ı Hakikat, nr. 1945, 9 Kânunuevvel 1884.
Tercümân-ı Hakikat, nr. 1973, 10 Kânunusani 1884-1885.
Tercümân-ı Hakikat, nr. 1991, 31 Kânunusani 1885.
Tercümân-ı Hakikat, nr. 2054, 4 Mayıs 1885.

EXTENDED SUMMARY

Purpose

Our study is about the unpublished poems of Üsküdarlı Sâfi, who lived in the 19th century, worked in different bureaucratic positions, and also worked as a teacher. Üsküdarlı Safi is a name whose poetry was appreciated by many famous writers and poets during his lifetime. His poems were published in the newspapers *Tercümân-ı Hakikat* and *Saadet*, which were the newspapers of Üsküdarlı Sâfi's period. However, in the studies on Üsküdarlı Safi's life and works, his poems published in the aforementioned newspapers were not mentioned. The poems mentioned in our study will be published by comparing them with the current publication. As a result of the scans we made in the library and catalogs about Üsküdarlı Sâfi, his works named *Ezhâr-ı Gülistân* and *Şive-i Lisân-ı Fârisî*, which were selected from the works named *Gülistân* and *Bostân*, were also identified. In our study, these two works will be introduced for the first time. Again, new information will be given about the poet's marriage and his daughter.

Methodology

Üsküdarlı Sâfi's works published by Âlim Yıldız were examined. In the poet's work called *Divânçe-i Sâfi*, which is in manuscript form, two naats, one in the form of Tarkîb-bend and the other in the form of eulogy; a poem and an elegy describing the night of Regaip in the form of "tarkib-bend"; There are 71 stand-alone poems and 10 curriculums, including 50 ghazals, 16 stanzas, and one masnavi. There are 29 poems, six of which are new and 23 of which are selected from *Divânçe-i Sâfi*, in his work titled *Şi'r-i Sâfi*, which was published two years before he died and includes selected poems from his divan. Apart from these works, the poet's two masnavis named *Cidâl-i Sa'dî Bâ-Müddeî* and *İslam-ı Hazret-i Ömer Yâhud Bir Hârîka*, which he wrote in verse, are known.

The identity of Üsküdarlı Sâfi, who drew our attention through another study; studies on his poetry, poems and works, libraries, printed works in Arabic letters and newspapers in the period when the poet lived were scanned. The information obtained as a result of the scans was compared with the publications made about the poet, and it was seen that there were differences and additions. It has been determined that he has two more works, *Ezhâr-ı Gülistân* and *Şive-i Lisân-ı Fârisî*, whose names are not mentioned in the relevant publications. The researches are focused on the newspapers of the period. In this direction, his poems in the newspapers *Tercümân-ı Hakikat* and *Saadet* were translated into Latin letters; It has been compared with the poems selected from *Divânçe-i Sâfi*. In addition, a detailed presentation of the works named *Ezhâr-ı Gülistân* and *Şive-i Lisân-ı Fârisî* has been made.

Findings

Some of Üsküdarlı Sâfi's poems were published in some newspapers during his lifetime, who was appreciated by the writers and statesmen of his period. Some of these poems have been presented to the attention of today's readers through studies on the poet's life and poems. However, some of his poems that are not in the relevant publication have also been identified.

A total of six ghazals were published in Üsküdarlı Safi's *Tercüman-ı Hakikat* newspaper between 1884 and 1885. While two of them are among the poems published in book form, four of them are among the pages of the newspaper *Tercümân-ı Hakikat*. One of these poems encompasses a ghazal of Sa'dî, the other three are in ghazal form. Sâfi's first ghazal published in *Tercümân-ı Hakikat* is a poem by Hasan Şevkî.

Üsküdarlı Sâfi's 20 poems were published in the newspaper *Saadet* between 1886 and 1888. Six of these poems found their place in the publication made by Âlim Yıldız. 14 of them remained in the pages of *Saadet* newspaper.

Ezhâr-ı Gülistân is a compilation that includes selections from Sadi's works named *Gülistân* and *Bostân*. It was printed in the Kasbar Printing House in 1308/1891. 2 from the first part of *Gülistân* in *Ezhâr-ı Gülistân*; two of its second part are in verse 11; 5 from the third part; 6 from the fourth part; A total of 29, 3 stories from the seventh chapter, and one story each from the 2nd, 4th, 5th, 6th

and 8th chapters of *Bostân*. In the work, Turkish information is given about the reading, meaning and characteristics of phrases of some words of Persian stories and poems with footnotes.

Another printed work of Sâfi is called *Şîve-i Lisân-ı Fârisî*. It was printed in the Kasbar Printing House in 1308/1891. In this work, Sâfi gave the equivalent of some Persian terms and allusions in Turkish. He also gave examples of every term and allusion he explained. In the expression section, he stated that there are many books of terminology and innuendo, but they are difficult to use because they are written, and he said that he prepared this book because he thought that a work in print would make it easier for students to learn. The author says that these books are planned to be published in a series. However, we could not find any record of the realization of the said broadcast plan. The meanings of some Persian words in the work and their explanations about proper names are given in the footnotes. The work appears in lecture notes format.

Conclusion and Discussion

In our study, Üsküdârlı Sâfi's estimation of three ghazals in *Tercümân-ı Hakikat* newspaper and one of Şeyh Sâdi's five couplets, and one ode and one nazire to İsmail Safa in Saadet newspaper, 9 odes, 9 couplets in a medhiye type, and three of them. His 18 poems, four of which are in the same issue, one of them in Persian, are presented to the reader. While his poems were published in the Saadet newspaper, it was seen that expressions praising Sâfi's poetry and poems were used.

In our article, Sâfi's name *Şîve-i Lisân-ı Fârisî*, which he called *Ezhâr-ı Gülistân*, which he prepared for students to teach during the period when he was a Persian teacher, whose name is not mentioned in the related studies, and which he called *Ezhâr-ı Gülistân*, in Turkish. His works are also introduced.

In the studies on Sâfi, there is no information about whether the poet got married or not, and if there is, there is no information about his family. Upon the death of his daughter, the elegy in the form of *tarcî-bend* was published in his *Divan*, however, no inference was made about the marriage of the poet and his daughter. In our study, this poem was taken into account and it was clarified that Sâfi got married and had a daughter named Selma, taking into account a Persian *rubai* written by one of the writers of the period on the occasion of this poem and the news in the newspaper Saadet.